

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Κατάρτιση και παραγωγικότητα»

(2005/C 120/13)

Με επιστολή του Υπουργού Ευρωπαϊκών Υποθέσεων των Κάτω Χωρών κ. Atzo Nicolaï, της 22ας Απριλίου 2004, η Ολλανδική Προεδρία ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, την κατάρτιση γνωμοδότησης για το θέμα «Κατάρτιση και παραγωγικότητα».

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, επεξεργάστηκε τη γνωμοδότησή του στις 22 Σεπτεμβρίου 2004, με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. **Κορυφίδη**.

Κατά τη 412η σύνοδο ολομέλειάς της, συνεδρίαση της 28 Οκτωβρίου 2004, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 81 ψήφους υπέρ 1 κατά και 1 αποχή, την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Η ταυτότητα της γνωμοδότησης

1.1 Με βάση το σχετικό, προς την ΕΟΚΕ, αίτημα της Ολλανδικής Προεδρίας, το περιεχόμενο της παρούσας διερευνητικής γνωμοδότησης προσδιορίζεται από:

- το πρόγραμμα της Ολλανδικής Προεδρίας και ειδικότερα το τμήμα του, που έχει ως τίτλο: «Μία κοινωνική Ευρώπη, δεκτική σε αλλαγή»⁽¹⁾.
- την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών (25/26 Μαρτίου 2004), για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της Λισσαβώνας και ιδιαίτερα την επ'είκλησή του προς την ΕΟΚΕ: «να εξετάσει τρόπους και μέσα για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της»⁽²⁾.
- την αναζήτηση, κατά το Β εξάμηνο τους 2004, συμφωνίας μεταξύ των 25 κρατών μελών για τη νέα Ατζέντα Κοινωνικής Πολιτικής (2006-2010)⁽³⁾.
- τη συνεξέταση και συμπερίληψη στα πλαίσια της ως άνω συμφωνίας των στόχων της Λισσαβώνας και του Γκέτεμποργκ⁽⁴⁾.
- την αναζήτηση, ανάδειξη και παρουσίαση των λόγων, που οδηγούν στις δυσκολίες εφαρμογής των πολιτικών δια βίου μάθησης και στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών συνεχιζόμενης κατάρτισης.

1.1.1 Σημειώνεται ότι το συνολικό πλαίσιο των θεμάτων κοινωνικής πολιτικής και απασχόλησης, που προωθεί η Ολλανδική Προεδρία, θα εξεταστεί σε μια υψηλού επιπέδου διάσκεψη, που θα έχει ως θέμα «*More People to Work: policies to activate Europe's labour potential*» και θα πραγματοποιηθεί στο Άμστερνταμ, στις 25 και 26 Οκτωβρίου 2004.

⁽¹⁾ Βλέπε σχετικά το πρόγραμμα της Ολλανδικής Προεδρίας

⁽²⁾ Βλέπε τα σχετικά «Συμπεράσματα της Προεδρίας-κεφάλαιο III»

⁽³⁾ Βλέπε σχετικά ως ανωτέρω σημείο 45

⁽⁴⁾ Η νέα κοινωνική ατζέντα θα παρουσιαστεί από την Επιτροπή το πρώτο εξάμηνο του 2005.

⁽⁵⁾ Σημειώνεται ότι κατά το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Μάρτιος 2005) αναμένεται η ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης της στρατηγικής της Λισσαβώνας.

1.1.2 Σημειώνεται, επίσης, ότι στόχος αυτής της διάσκεψης είναι να εξετάσει τις δομικές αλλαγές που είναι αναγκαίες στα τέσσερα πεδία πολιτικής⁽⁶⁾, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της συμμετοχής και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

1.1.3 Σημειώνεται, τέλος, ότι η Ολλανδική Προεδρία ζητεί από την ΕΟΚΕ να επικεντρωθεί στα ακόλουθα σημεία:

- Ποια είναι τα μεγαλύτερα εμπόδια για την εφαρμογή των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών σε σχέση με τη συνεχιζόμενη κατάρτιση σε κάθε κράτος μέλος και στην ΕΕ συνολικά και πως μπορούν τα εμπόδια αυτά να αντιμετωπιστούν;
- Ποια μέσα είναι πιο αποτελεσματικά για την ενίσχυση της συνεχιζόμενης κατάρτισης;
- Πώς ο επιμερισμός των ευθυνών μεταξύ των διαφόρων μερών που εμπλέκονται στη διαδικασία κατάρτισης (π.χ. κυβέρνηση, κοινωνικοί εταίροι, αλλά και εργαζόμενοι και εργοδότες) επηρεάζουν την οργάνωση και επιτυχία της συνεχιζόμενης κατάρτισης; Ποιος είναι ο πιο αποτελεσματικός επιμερισμός ρόλων και ευθυνών και πώς μπορεί αυτό να επιτευχθεί;

2. Εισαγωγή

2.1 Η ΕΟΚΕ θεωρεί άκρως σημαντικό το αίτημα της Ολλανδικής Προεδρίας για την επεξεργασία της παρούσας γνωμοδότησης. Ακόμη πιο σημαντικό θεωρεί το περιεχόμενο του αιτήματος και τις διαστάσεις του, όπως αυτές διασυνδέονται με τους ευρύτερους στόχους και τα μεγάλα προβλήματα της Ένωσης στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης και ειδικότερα σε σχέση με την απασχόληση, την παραγωγικότητα και την οικονομική μεγέθυνση.

⁽⁶⁾ Οι δομικές αλλαγές επικεντρώνονται από την Ολλανδική Προεδρία σε τέσσερις τομείς πολιτικής (έναν αποτελεσματικός επαναπροσδιορισμός των σχέσεων εργασίας και κοινωνικής/οικογενειακής ζωής, ενεργοποίηση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, παραγωγή των εργασιακών αλλαγών, **κατάρτιση και παραγωγικότητα**).

2.2 Η ΕΟΚΕ, χωρίς να αφίσταται της υποχρέωσης της για επικέντρωσή της στα ερωτήματα που θέτει για το συγκεκριμένο θέμα η Ολλανδική Προεδρία, θεωρεί σημαντικό να εντάξει αυτήν την επικέντρωση σ' ένα γενικότερο πλαίσιο (*). Ένα πλαίσιο που περιλαμβάνει το όλον της οπτικής της, για τη συνολική πορεία της Ένωσης στους εν λόγω τομείς, στη συγκεκριμένη συγκυρία.

3. Προσδιορισμός εννοιών (2)

3.1 Με τον όρο **κατάρτιση** (επαγγελματική) νοείται, «η (από το άτομο) απόκτηση, ανανέωση και ο εκσυγχρονισμός τεχνικών, κυρίως, γνώσεων και δεξιοτήτων».

3.2 Η **αρχική κατάρτιση** συνίσταται στη φάση απόκτησης των πρώτων βασικών γνώσεων και δεξιοτήτων που σχετίζονται με την εκάστοτε επαγγελματική σταδιοδρομία. Σε πολλά κράτη μέλη, η αρχική κατάρτιση ενισχύεται μέσω της **μαθητείας**, η οποία συνδυάζει τους διάφορους τύπους μαθητείας με την πρακτική εξάσκηση στις επιχειρήσεις.

3.3 Η **συνεχής επαγγελματική κατάρτιση ή μετεκπαίδευση** συνίσταται στη σχετική με την αγορά εργασίας και τις επιχειρήσεις μαθητεία, η οποία στηρίζεται σε ήδη υπάρχουσες δεξιότητες και εμπειρίες, με σκοπό την ενήμερωση και την διεύρυνση των γνώσεων και ικανοτήτων, καθώς και την εξειδίκευση σε άλλα ή νέα επαγγελματικά πεδία και επιχειρησιακά καθήκοντα. Η συνεχής επαγγελματική κατάρτιση στοχεύει, σε πρώτο επίπεδο, τους πολίτες οι οποίοι βρίσκονται σε επαγγελματικά ενεργή ηλικία, όπως αυτοί που διαδέχονται αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση, ακόμη και ειδικευμένους εργαζόμενους που δεν έχουν ολοκληρώσει επίσημη κατάρτιση, είτε έχουν συνάψει σύμβαση εργασίας, είτε είναι δηλωμένοι άνεργοι, και στο πλαίσιο αυτό συμμετέχουν σε μέτρα προώθησης της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης ή σε μαθήματα αλλαγής επαγγελματικής ειδίκευσης. Επιπλέον, αυτή είναι ανοιχτή σε όλους εκείνους που επιθυμούν να λάβουν μέρος στα πολλά είδη προγραμμάτων γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης που διατίθενται σε δημόσιο ή ιδιωτικό επίπεδο και σε ποικίλους τύπους διδασκαλίας.

3.4 Τα ευρωπαϊκά συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης διαφέρουν σημαντικά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Διαφέρουν, ακόμη και στο εσωτερικό κάθε χώρας, αφού βρίσκονται σε συνεχή διαδικασία προσαρμογής στις απαιτήσεις του κόσμου της εργασίας. Ο ακριβής και άμεσα καταληπτός ορισμός της επαγγελματικής κατάρτισης αντιπροσωπεύει, τόσο όσον αφορά το νόημα όσο και τη

λεκτική διατύπωση, διαρκή πρόκληση. Εντούτοις, μία γενικώς σημαντική πτυχή συνιστά ο συνδυασμός της προσφερόμενης επαγγελματικής κατάρτισης μεταξύ των ιδρυμάτων κατάρτισης και των ευρισκόμενων στις επιχειρήσεις χώρων εκμάθησης. Μπορεί να δοθεί βαρύτητα αδιακρίτως τόσο στον τομέα της αρχικής όσο και σε εκείνον της συνεχιζόμενης κατάρτισης, ανάλογα με το επίπεδο ειδίκευσης, το βιομηχανικό τομέα ή τον επαγγελματικό κλάδο. Το ίδιο ισχύει και για τους τύπους της προσφοράς, οι οποίοι συνολικά είναι δυνατόν να συμπεριλαμβάνουν τόσο σεμινάρια, ενότητες και μαθήματα διαφορετικής διάρκειας, όσο και εκτεταμένους κύκλους επαγγελματικών σπουδών. Επιπλέον, τα συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης και, σε τελευταία ανάλυση, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και οι εργοδότες αναγνωρίζουν τις άτυπες και ανεπίσημες διαδικασίες μάθησης (3).

3.5 Με τον όρο **δια βίου μάθηση** νοείται «κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των εφοδίων, στο πλαίσιο μιας προσωπικής, κοινωνικής οπτικής και/ή μιας οπτικής, που σχετίζεται με την απασχόληση» (*). Η δια βίου μάθηση ενέχει, σύμφωνα με το συμπέρασμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβώνας, ιδιαίτερη πολιτική σημασία ως θεμελιώδης παράγων για την αντιμετώπιση της αναγνωριζόμενης από όλους ανάγκης για τη σε βάθος ανανέωση του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού προτύπου ως μέρος της μετάβασης σε μία γνωσιοκεντρική οικονομία και κοινωνία (5). Μία κατάλληλη και συνεπής περαιτέρω ανάπτυξη ή μεταρρύθμιση των διαρθρώσεων, των μεθόδων εργασίας και των μεθόδων διδασκαλίας και εκμάθησης των υφιστάμενων συστημάτων γενικής εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, ενέχει θεμελιώδη σημασία για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβώνας. Συνεπώς, η νέα γενιά των κοινοτικών σχεδίων δράσης για τη γενική εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση θα τεθεί, αρχής γενομένης από το 2007, υπό το γενικό κεφάλαιο της δια βίου μάθησης (6).

3.5.1 Η πρακτική και ολοκληρωμένη υλοποίηση της δια βίου μάθησης εξακολουθεί να εκκρεμεί από πολλές απόψεις, και κυρίως από την άποψη των διαρθρώσεων της προσφοράς, των δυνατοτήτων πρόσβασης, καθώς της κοινωνικής ζήτησης και του ποσοστού συμμετοχής του πληθυσμού στο σύνολό του. Οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί CEDEFOP και EIEE έχουν καταβάλει μεγάλες προσπάθειες ώστε τα κράτη μέλη γενικά και ειδικότερα τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, καθώς και οι επιμέρους φορείς του εκπαιδευτικού κόσμου να μπορούν να ανταλλάσσουν μεταξύ τους σκέψεις, πληροφορίες και εμπειρίες (7). Όμως στην πράξη, εκκρεμούν ακόμη ορισμένα ουσιαστικά ζητήματα, μεταξύ των οποίων διακρίνονται:

— το πώς θα αναδειχθεί η δια βίου μάθηση σε ομπρέλα κάθε μαθησιακής διαδικασίας (τυπικής και άτυπης).

(*) Η προσέγγιση των προβλημάτων, σε μια βάση ένταξης του μερικού στο γενικό, χαρακτηρίζει πλέον το έργο της ΕΟΚΕ. Ένα καλό, τελευταία, σχετικό δείγμα αποτελεί η γνωμοδότηση EE C 110 της 30.4.2004 (Hornung Draus-Greif), ένα άλλο, η γνωμοδότηση EE C 117 της 30.4.2004 (Ribbe-Ehnmark).

(2) Στις δημοσιεύσεις του CEDEFOP παρατίθεται λεπτομερής πληροφόρηση σχετικά με τους ορισμούς στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, βλ. κυρίως το Γλωσσάριο του CEDEFOP, καθώς και τις ανακοινώσεις για την προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης και την ανακοίνωση για την πολιτική της επαγγελματικής κατάρτισης (www.cedefop.eu.int και www.trainingvillage.gr). Στα παραπάνω μπορεί να προστεθεί και το Παράρτημα της γνωμοδότησης.

(3) Για τον ορισμό βλ. SEC (2000) 1832 (Υπόμνημα για τη δια βίου μάθηση), καθώς και COM (2001) 678 τελικό (Η πραγμάτωση μίας ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης).

(4) COM (2001)678 τελικό

(5) Για τον ορισμό βλ. SEC (2000) 1832, καθώς και την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1997): Για μία Ευρώπη της γνώσης.

(6) COM (2001) 156 τελικό.

(7) Επ αυτού βλ. τις εμπεριστατωμένες δημοσιεύσεις του CEDEFOP υπό την κατευθυντήρια έννοια Getting to work on lifelong learning (www.trainingvillage.gr), καθώς και τις σχετικές μελέτες και ανακοινώσεις του EIEE για την κατάσταση στα νέα κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες (www.etf.eu.int).

- το πώς θα διασυνδεθεί με την οικοδόμηση της κοινωνίας και της οικονομίας της γνώσης·
- το πώς θα διασυνδεθεί με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τις σύγχρονες προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης·
- ειδικότερα, το πώς θα αναδειχθεί σε μοχλό τοπικής παραγωγικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ανάπτυξης·
- το πώς θα αναδειχθεί ένας ευρωπαϊκός χώρος δια βίου μάθησης·
- το πώς θα κεφαλαιοποιηθούν και θα πιστοποιηθούν τα διάφορα αποτελέσματά της·
- το πώς, τέλος, θα διασφαλιστεί η χρηματοδότησή της.

3.5.2 Στα πλαίσια των αναζητήσεων για τη θεσμοθέτηση της δια βίου μάθησης, όπως παρουσιάζεται προηγούμενα, καταγράφεται ένας νέος καταμερισμός ρόλων και αρμοδιοτήτων. Αναζητείται και καταγράφεται, επίσης, ένα νέο πλαίσιο συνεργασιών σε όλα τα επίπεδα και ειδικότερα στο τοπικό, όπου, με προσανατολισμό την κατάκτηση των στόχων της Λισσαβόνας προκύπτει αναγκαιότητα για ισχυρές συνεργασίες μεταξύ των δημόσιων αρχών, των κοινωνικών εταίρων και γενικότερα της κοινωνίας των πολιτών.

3.6 Επίσημα και σύμφωνα με την Επιτροπή⁽¹⁾, η **παραγωγικότητα της εργασίας** αντιστοιχεί στην ποσότητα εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή μιας συγκεκριμένης μονάδας. Από μακροοικονομική άποψη, η παραγωγικότητα της εργασίας μετράται μέσω του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕγχΠ) μιας χώρας, ανά ενεργό άτομο⁽²⁾. Η βελτίωση της παραγωγικότητας αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή οικονομικής ανάπτυξης⁽³⁾.

4. Οι πολιτικές της Ένωσης για την κατάρτιση

4.1 Η Ένωση «εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία στηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις των κρατών μελών, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως τις αρμοδιότητές τους για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης»⁽⁴⁾. Οι αποφάσεις της Κοπεγχάγης του 2002 συνιστούν ποιοτικό βήμα προόδου μέσω της περαιτέρω ανάπτυξης αυτής της πολιτικής, η οποία επιδιώκει τη συνοχή και τη συνέργια και με την ατζέντα της Λισσαβόνας με θέμα «Γενική και επαγγελματική εκπαί-

δευση»⁽⁵⁾. Προς την ίδια θετική κατεύθυνση συνεργεί, επίσης και η κοινή ενδιάμεση έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής (Απρίλιος 2004), για την εφαρμογή του λεπτομερούς προγράμματος των επακόλουθων εργασιών, σχετικά με τους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη⁽⁶⁾.

4.1.1 Οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί CEDEFOP και EIEE υποστηρίζουν την ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης με συγκεκριμένο τρόπο. Ειδικότερα συμβάλλουν στην εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών της ευρωπαϊκής πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση μέσω της επεξεργασίας, διάδοσης και ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών και παραδειγμάτων ορθής πρακτικής, μέσω της ανάθεσης μελετών και ερευνών, καθώς και μέσω της επεξεργασίας και ανάλυσης των σχετικών ερευνητικών εργασιών και των πρακτικών εμπειριών. Το ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφοριών Eurydice⁽⁷⁾ συνδέει τα συστήματα και τους φορείς των συστημάτων γενικής εκπαίδευσης με παρόμοιο τρόπο. Αυτοί οι τρεις οργανισμοί συνεργάζονται στο πλαίσιο μίας εποικοδομητικής συνεργασίας, το πεδίο της οποίας συνεχώς επεκτείνεται, δεδομένης της βαρύνουσας σημασίας της δια βίου μάθησης, η οποία συνεπάγεται την αυξανόμενη συνεργασία και αλληλεξάρτηση μεταξύ της γενικής εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

4.1.2 Στόχος του προγράμματος Leonardo da Vinci⁽⁸⁾ είναι η υλοποίηση της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης. Αυτό επιχειρείται «μέσω της ανάπτυξης ενός ευρωπαϊκού χώρου συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για την προαγωγή της Ευρώπης της γνώσης» και «υποστηρίζοντας τις πολιτικές των κρατών μελών όσον αφορά στη δια βίου μάθηση και στην ανάπτυξη των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων που χρειάζονται, ώστε να ευνοηθεί η έννοια του ενεργού πολίτη και η ικανότητα απασχόλησης»⁽⁹⁾. Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για την υλοποίηση του προγράμματος

4.1.3. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης και εκτέλεσης του προγράμματος LLL, πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερα και η δράση «Grundtvig» του τρέχοντος προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ II, η οποία επιδιώκει την προώθηση μίας ολοκληρωμένης εκπαιδευτικής προσέγγισης επί του συνολικού φάσματος της εκπαίδευσης για ενήλικους⁽¹⁰⁾.

(1) Βλέπε σχετικά SCADPlus: Productivité: la clé de la compétitivité des économies et des entreprises européennes. Σημειώνεται ότι εκτός από τον όρο «παραγωγικότητα της εργασίας» χρησιμοποιούνται και άλλοι σχετικοί όροι οι οποίοι δεν έχουν το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο, μ αυτήν. Μερικοί απ αυτούς είναι: Παραγωγικότητα της οικονομίας, παραγωγικότητα της επιχείρησης, εθνική παραγωγικότητα, ατομική παραγωγικότητα, παραγωγικότητα του κεφαλαίου κλπ.

(2) Βλέπε σχετικά COM (2002) 262 τελικό (ΣΥΝΟΨΗ) SCADPlus: Productivité: la clé de la compétitivité des économies et des entreprises européennes

(3) Βλέπε σχετικά COM (2002) 262 τελικό (ΣΥΝΟΨΗ)) SCADPlus: Productivité: la clé de la compétitivité des économies et des entreprises européennes

(4) Άρθρο III-183 του υπό επικύρωση Συντάγματος, SEC (2000) 1832 και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1997) «Για μία Ευρώπη της γνώσης» (COM(97) 563). Σημειώνεται ότι οι αρμοδιότητες της Ένωσης σ ό,τι αφορά στην επαγγελματική εκπαίδευση προσδιορίζονται από τη φράση: «Η Ένωση εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης». Ενώ σ ό,τι αφορά στην παιδεία προσδιορίζεται από τη φράση: « η Ένωση **συνβάλλει** στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου...».

(5) http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/copenhahagen_declaration_en.pdf

(6) Βλέπε σχετικά «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010» ΒΑΣΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (2004/C 104/01)

(7) www.eurydice.org

(8) Παλαιότερα προγράμματα για την επαγγελματική κατάρτιση: Comett (1986-1989 και 1990-1994), Iris (1988-1993 και 1994-1998), Petra (1988-1991 και 1992-1994), Eurotecnet και Force.

(9) Άρθρο I, παράγραφος 3 της απόφασης του Συμβουλίου για τη θέσπιση σχεδίου δράσης για την εφαρμογή της πολιτικής για την επαγγελματική κατάρτιση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Πρόγραμμα Leonardo da Vinci).

(10) http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/overview_en.html

4.2 Σημειώνεται ότι, τα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης δομήθηκαν και εξελίχθηκαν, κατά βάση, από τις συγκεκριμένες ανάγκες που δημιουργούσε, κατά περίπτωση και διαχρονικά, η αγορά εργασίας. Συνακόλουθα η εξέλιξη τους παρουσίαζε ρυθμούς κινητικότητας, βραδείς-αντιστοιχούς με εκείνους που αναπτύσσονταν στην αγορά. Παράλληλα και για τον ίδιο λόγο, οι διαφορές μεταξύ τους, είναι μεγάλες. Οι διαφορές αυτές δημιουργούν σήμερα προβλήματα συντονισμού, αφομοίωσης καλών σχετικών πρακτικών και αλληλοκατανόησης των σχετικών όρων και εννοιών, που κατά περίπτωση, χρησιμοποιούνται.

4.3 Το 2004, το ποσό που διέθεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση για την επαγγελματική κατάρτιση ανέρχεται σε 194 533 900,00 ευρώ, εκ των οποίων 163 εκατομμύρια ευρώ για το πρόγραμμα Leonardo da Vinci. Διευκρινίζεται συγκριτικά ότι οι δαπάνες για την εκπαίδευση όλων των μορφών και επιπέδων, εξαιρουμένης της κατάρτισης ανέρχεται σε 268 848 500,00 ευρώ, ενώ ο συνολικός προϋπολογισμός της Γενικής Διεύθυνσης «Εκπαίδευση και πολιτισμός» ανέρχεται στο ποσό των 783 770 054,00 ευρώ έναντι του ποσού των 92 370 071 153,00 ευρώ, στο οποίο αντιστοιχεί ο συνολικός προϋπολογισμός της Ένωσης ⁽¹⁾.

4.3.1 Το ως άνω περιορισμένο σε σύγκριση με την οικονομική και πολιτική σημασία της επαγγελματικής κατάρτισης - μερίδιο του προϋπολογισμού συναντάται και στο επίπεδο των κρατών μελών. Επικρατεί ομοφωνία μεταξύ των αρμοδίων παραγόντων σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων, όσον αφορά την άποψη ότι ο συνολικός προϋπολογισμός που διατίθεται στον τομέα της εκπαίδευσης είναι ανεπαρκής προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του.

4.4 Περαιτέρω, διαπιστώνεται ότι το μέσο ποσοστό των πολιτών της ΕΕ, το οποίο παρακολουθεί ένα είδος επαγγελματικής-συνεχιζόμενης κατάρτισης, είναι χαμηλό (8,4 %) ⁽²⁾. Ο σχετικός στόχος της Ένωσης για το 2010 είναι το ποσοστό αυτό να ανέλθει στο 12,5 % του εν δυνάμει ενεργού πληθυσμού (ηλικιακή ομάδα 25 έως 64 ετών) ⁽³⁾.

4.5 Μία αποδοτική και με προσανατολισμό προς το μέλλον συνεχής επαγγελματική κατάρτιση αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της επιτυχούς πρακτικής εφαρμογής της δια βίου μάθησης. Είναι προφανές ότι τα υφιστάμενα συστήματα με τις διδακτικές τους διαδικασίες και αποτελέσματα δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις ποσοτικά και ποιοτικά. Αυτή η γενική άποψη δεν αποκλείει εξαιρέ-

⁽¹⁾ Ο προϋπολογισμός της Γενικής Διεύθυνσης «Εκπαίδευση και Πολιτισμός» ανέρχεται στο 0,85 % του συνολικού προϋπολογισμού της Ένωσης. Τα κονδύλια που διατίθενται για την κατάρτιση αντιστοιχούν στο 0,25 % του προϋπολογισμού της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευση και Πολιτισμός και στο 0,002 % (0,003 για την εκπαίδευση όλων των άλλων μορφών και επιπέδων), του συνολικού προϋπολογισμού της Ένωσης. (όλα τα στοιχεία προέρχονται ή στηρίζονται στο Γενικό Προϋπολογισμό της Ένωσης του 2004).

⁽²⁾ Σε σχετική έρευνα της Eurostat (CVTS 2/Data 1999/EDITION 2002) γίνονται άκρως σημαντικές διαπιστώσεις σε σχέση με τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία της κατάρτισης σε επιλεγμένα κράτη μέλη και σε τομεακό επίπεδο.

⁽³⁾ Διευκρινίζεται ότι η αρχική σχετική πρόταση της Επιτροπής έλεγε τα εξής: «Έως το 2010, το μέσο επίπεδο συμμετοχής στη δια βίου μάθηση στην ΕΕ θα πρέπει να είναι τουλάχιστον το 15 % του ενηλικίου πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (ηλικιακή ομάδα 25-64 ετών) και σε καμία χώρα το ποσοστό αυτό δεν θα είναι μικρότερο του 10 %». Η πρόταση αυτή τροποποιήθηκε τελικά από το Συμβούλιο της 5ης Μαΐου 2003, όπως περιγράφεται ανωτέρω (πηγή: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/el/cha/c11064.htm>).

σεις σε συγκεκριμένους τομείς και πλαίσια, όπου υφίσταται υψηλής αξίας και αποδοτικότητας προσφορά συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Ως παραδείγματα θα μπορούσαν να αναφερθούν, αφενός, ορισμένοι κύκλοι μαθημάτων που διοργανώνονται στο εσωτερικό επιχειρήσεων για την κάλυψη των ειδικών αναγκών τους και αφετέρου, η τομεακή προσφορά κατάρτισης ⁽⁴⁾, η οποία αναπτύσσεται από ή σε συνεργασία με τους ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους.

5. Οι πολιτικές της Ένωσης για την αύξηση της παραγωγικότητας

5.1 Όλα τα στοιχεία των σχετικών μελετών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των τελευταίων ετών δείχνουν ότι οι εξελίξεις στον τομέα της παραγωγικότητας είναι αρνητικές για την Ένωση. «Κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90, και ύστερα από μια περίοδο σημαντικής επιβράδυνσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες πέτυχαν να επιταχύνουν τόσο την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (από μέσο όρο 1,2 % κατά την περίοδο 1990-95 σε 1,9 % την περίοδο 1995-2001) όσο και την αύξηση της απασχόλησης (από 0,9 % σε 1,3 %). Στην ΕΕ, η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας παρουσίασε μείωση (από μέσο όρο 1,9 % το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας, σε 1,2 % την περίοδο 1995-2001), αλλά η αύξηση της απασχόλησης σημείωσε σημαντική άνοδο (από πτώση 0,6 % το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας σε αύξηση 1,2 % κατά την περίοδο 1995-2001)» ⁽⁵⁾.

5.2 Υφίστανται αναμφισβήτητα έντονες διαφορές όσον αφορά τα ποσοστά παραγωγικότητας μεταξύ των επιμέρους κρατών μελών της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την ανακοίνωσή της που έχει ως τίτλο «Παραγωγικότητα: το κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών και επιχειρήσεων» ⁽⁶⁾, επιχειρεί να αναδείξει τις αιτίες, αλλά και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει η πραγματικότητα αυτή στους στόχους της Λισσαβόνας. Στην ως άνω ανακοίνωση, αφού εντοπίζονται και επεξηγούνται οι έντονες σχετικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, επισημαίνεται ότι: «Μία αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης θα περάσει μόνο μέσα από μία ενισχυμένη παραγωγικότητα. Πρόοδοι στο επίπεδο των ΤΠΕ και της καινοτομίας για ένα εργατικό δυναμικό περισσότερο προσαρμοσμένο στις ανάγκες της βιομηχανίας μπορούν να θεωρηθούν ως αποφασιστικοί παράγοντες για μία καλύτερη παραγωγικότητα των επιχειρήσεων ⁽⁷⁾».

⁽⁴⁾ Το τομεακό επίπεδο κατάρτισης θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό για την καθιέρωση διεθνών προσόντων και ικανοτήτων. Οι σχετικοί παράγοντες βρίσκονται κοντά στα προβλήματα και τις προκλήσεις που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και είναι σε θέση να προτείνουν και να εφαρμόζουν λύσεις (Leonardo da Vinci – EAC/11/04 Κεφάλαιο III).

⁽⁵⁾ COM (2002) 262 τελικό σημείο 2 (δευτέρα παράγραφος)

⁽⁶⁾ COM (2002) 262 τελικό

⁽⁷⁾ Βλέπε <http://europa.eu.int/scadplus/leg/de/lvb/n26027.htm> (ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ).

5.3 Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η αύξηση της παραγωγικότητας στην Ένωση αποτελεί κλειδί για τη συνολικότερη προοπτική της. Θεωρεί, επίσης, ότι όλες οι συλλογικές προσπάθειες αύξησης της παραγωγικότητας πρέπει να αναπτυχθούν στα πλαίσια και με ενίσχυση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Κρίνει, ακόμη, ότι οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να απευθύνονται και να αγκαλιάζονται απ' όλους τους ευρωπαίους πολίτες, να έχουν μεσομακροπρόθεσμο ορίζονται ανάπτυξης, να είναι συστηματικές και να διαμορφώνονται από έναν συνδυασμό πολιτικών και δράσεων, που θα στηρίζονται στη γνώση. Κρίνει, τέλος, ότι στην ανάπτυξη των ως άνω προσπαθειών κεντρικό ρόλο έχουν να παίξουν οι συνέργιες μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και γενικότερα της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών-ιδιαίτερα του τοπικού επιπέδου.

6. Σχέση κατάρτισης και παραγωγικότητας

6.1 Στα πλαίσια μιας γενικότερης οπτικής της ΕΟΚΕ και σε σχέση με την ουσία του θέματος κρίνεται απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι:

- Η παραγωγικότητα αποτελεί μέγεθος που επηρεάζεται μερικά, αλλά καθοριστικά από τη γνώση: «το επίπεδο των επενδύσεων η οργάνωση του χώρου εργασίας, οι πολιτικές συμμετοχής, η δημιουργία εργασιακών περιβαλλόντων ενίσχυσης της καινοτομίας, νέες μορφές συνεργασίας πανεπιστημίων-επιχειρήσεων και νέες μορφές διάθεσης κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου, πρέπει να αποτελούν μέρος μίας ευρύτερης προσέγγισης για την αύξηση της παραγωγικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση»⁽¹⁾. Συνεπώς η αύξηση της παραγωγικότητας αποτελεί πρόβλημα που υπερβαίνει τα όρια της όποιας βελτίωσης στο σύστημα κατάρτισης.
- Η κατάρτιση, στη σημερινή συγκυρία, μπορεί να επηρεάσει αποτελεσματικά την παραγωγικότητα – συνακόλουθα την ανταγωνιστικότητα και την επίτευξη των στόχων της Λισαβόνας-στο βαθμό που είναι ενταγμένη σ' ένα ευρύτερο και ολοκληρωμένο πλαίσιο εκπαιδευτικής πολιτικής⁽²⁾. Πλαίσιο, που θα εμπεριέχει ένα στοιχειώδες έστω, αλλά λειτουργικό σύστημα ενδοεπικοινωνίας (σε περιφερειακό, εθνικό και σε επίπεδο Ένωσης). Ένα πλαίσιο, επίσης, όπου όλες οι μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης θα αποτελούν υποσύνολα της δια βίου μάθησης. Ένα πλαίσιο, τέλος, το οποίο θα είναι δομημένο και προσανατολισμένο από πλευράς στόχων και περιεχομένου, στην αντιμετώπιση ενός περιβάλλοντος υψηλής και πολύπλευρης κινητικότητας⁽³⁾.
- Παραγωγικότητα και κατάρτιση θα πρέπει να συνεξετάζονται και να συνδυάζονται σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου και του επιπέδου του χώρου εργασίας, όπου λαμβάνονται οι

περισσότερες αποφάσεις για τη χρηματοδότηση και πρόσβαση σε προγράμματα διαρκούς επαγγελματικής κατάρτισης. Να συνεξετάζονται και να συνδυάζονται, επίσης, συλλογικά, ακόμη και στις περιπτώσεις εκείνες, όπου τα προβλήματα, σε πρώτη προσέγγιση, φαντάζουν ως ιδιωτικά.

- Σε κάθε περίπτωση η στήριξη από πλευράς Ένωσης, των περιοχών της, που υστερούν στην ανάπτυξη μιας σύγχρονης μορφής κατάρτισης και ιδιαίτερα των νέων χωρών μελών, αποκτά μεγάλη σημασία.

6.2 Στα προηγούμενα πλαίσια, τα συστήματα και οι πρωτοβουλίες για αρχική επαγγελματική κατάρτιση και κυρίως η συνεχής επαγγελματική κατάρτιση ή μετεκπαίδευση, θα πρέπει να αναπτυχθούν για να λειτουργούν αποτελεσματικότερα απ' ό,τι στη σημερινή συγκυρία.⁽⁴⁾

6.2.1 Η ανάπτυξη, σήμερα, ενός σύγχρονου συστήματος εκσυγχρονισμού γνώσεων, δεξιοτήτων και προσόντων, προϋποθέτει μια διαφορετική από προηγούμενα σύνθεση προσανατολισμών, γνώσεων, στόχων, λειτουργικού πλαισίου και κινήτρων. Πιο συγκεκριμένα προϋποθέτει:

- εξοικείωση με τα νέα παγκόσμια μεγέθη (μεταξύ των άλλων, τα χωροταξικά, τα οικονομικά, τα τεχνολογικά, τα πολιτισμικά, τα πληθυσμιακά).
- έγκυρη γενική και ειδική γνώση για τη λογική και τον τρόπο λειτουργίας της παγκόσμιας αγοράς και των νέων μορφών της παγκόσμιας πολιτικής και οικονομικής διακυβέρνησης.
- προσανατολισμό στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της κοινωνίας και της οικονομίας της γνώσης, μέσω της ανάπτυξης καινοτόμων, ελκυστικών και ευέλικτων προγραμμάτων.
- συνειδητοποίηση των νέων διαχωριστικών γραμμών που αναδεικνύει το νέο παγκόσμιο παραγωγικό σύστημα και της αναγκαιότητας ανάπτυξης αντισωμάτων για υπέρβασή τους.
- επαναπροσδιορισμό σε σχέση με τη μορφή και το πλαίσιο του ανταγωνισμού, ως μέσου κινητικότητας και καινοτομιών, εσωτερικά και εκτός συνόρων της Ένωσης.
- επαναπροσδιορισμό, επίσης, σε σχέση με τα κίνητρα συμμετοχής σε μια διαδικασία κατάρτισης, ιδιαίτερα μέσω της συγκεκριμενοποίησης του τρόπου επιμερισμού της υπεραξίας που αυτή δημιουργεί.
- συνειδητοποίηση των τριών διαστάσεων της έννοιας της βιωσιμότητας και ανάδειξή της σε στάση ζωής, ατομικής και συλλογικής.⁽⁵⁾

⁽¹⁾ Βλέπε σημείο 4.4 του ΕΕ C 85 της 8.4.2003 (Sirkeinen-Ehnmark)

⁽²⁾ Βλέπε ΕΕ C 311 της 7.11.2001 -ιδιαίτερα σημείο 3.4.1 (Κορυφίδης-Rodríguez García Caro-Rupp)

⁽³⁾ Το κεντρικό πρόβλημα των ευρωπαϊκών συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σήμερα είναι η αναντιστοιχία τους με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Ενώ, δηλαδή, η περιρρέουσα ατμόσφαιρα είναι άκρως κινητική, τα ευρωπαϊκά συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, κατά κανόνα, λειτουργούν ωςάν να υπάρχει απόλυτη ηηνεμία.

⁽⁴⁾ Για περισσότερα βλέπε: Eurostat, Continuing vocational training survey (CVTS2) **Data 1999**. Βλέπε, επίσης, τα στοιχεία της κοινής ενδιάμεσης έκθεσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής, για την εφαρμογή του λεπτομερούς προγράμματος των επακόλουθων εργασιών σχετικά με τους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη (2004/C 104/01).

⁽⁵⁾ Βλέπε σχετικά σημείο 7.2.3

6.2.2 Όμως, οι προαναφερόμενες προϋποθέσεις δεν είναι δυνατόν να επιβληθούν σε κάθε μορφή και τύπο της επαγγελματικής κατάρτισης και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Αποτελούν αντικείμενο και στόχο μίας συστηματικής δέσμης πολύπλευρων και διαχρονικών μέτρων (αγωγή + μάθηση) ⁽¹⁾, για τη διαμόρφωση παιδείας που θα αναδεικνύει την έγκυρη γνώση σε κινητήρια δύναμη προόδου και τη συνέργια σε αποτελεσματική δύναμη βιώσιμης ανάπτυξης.

6.3 Μια λογική απάντηση, λοιπόν, στα δύο πρώτα ερωτήματα που θέτει η Ολλανδική Προεδρία θα ήταν, κατά την εκτίμηση της ΕΟΚΕ, η εξής:

6.3.1 Με τη σημερινή φύση και δομή τα ευρωπαϊκά συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης, τόσο της αρχικής όσο και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, έχουν δυσκολίες να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της κοινωνίας της γνώσης και της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Τα συγκεκριμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ως άνω συστήματα, μεταξύ των άλλων, είναι:

— **Ο προσανατολισμός τους:** Τα συστήματα αυτά ήταν και εξακολουθούν να είναι, σε μεγάλο βαθμό, προσανατολισμένα στο να επιλύουν επί μέρους προβλήματα, ενός παραγωγικού περιβάλλοντος, πολύ μικρής κινητικότητας.

— **Το πεδίο δράσης τους:** Στα πλαίσια του ως άνω προσανατολισμού τους, τα ευρωπαϊκά συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης πρέπει να εντάσσουν καλύτερα το ειδικό στο γενικό, ως μέρος της εικόνας ενός συνόλου, όπως απαιτεί σήμερα η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας.

— **Η κινητικότητα του συστήματος:** Ο προσανατολισμός και το πεδίο δράσης των ως άνω συστημάτων δυσκολεύει εν μέρει κάθε είδους κινητικότητα, εσωτερικά και προς τα έξω. Κινητικότητα, σ' ό,τι αφορά στη διακίνηση νέων ιδεών, στην ανάπτυξη δικτύων, στην καλλιέργεια καινοτομιών, στη διαμόρφωση πολιτικών με βάση τα προβλήματα.

— **Η επαφή τους με τη σύγχρονη γνώση:** Ανεξάρτητα από τις ατομικές ικανότητες πρόσληψης και μεταβίβασης γνώσεων των εκπαιδευτών της αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης, τα προαναφερόμενα συστήματα δεν επιβάλλουν, κατά κανόνα, την παρακολούθηση των εξελίξεων στον επιστημονικό, τεχνολογικό και παραγωγικό τομέα.

— **Η επαφή τους με τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας:** Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης δεν ανταποκρίνονται, κατά κανόνα, στις ανάγκες της αγοράς εργασίας καθώς σπανίζουν ορισμένες νέες ανερχόμενες ειδικότητες και ευρύτερες δεξιότητες, κοινωνικές και προσωπικές.

⁽¹⁾ Σε σχέση με τους όρους «εκπαίδευση, αγωγή, μάθηση και παιδεία» Παράρτημα.

— **Ο συντονισμός τους:** Ο συντονισμός των συστημάτων, σε πολλά κράτη μέλη, έχει πρόβλημα. Αυτό σημαίνει ότι το κάθε επί μέρους σύστημα συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης λειτουργεί αποκομμένα από το υπόλοιπο εκπαιδευτικό σύστημα· αποκομμένα από τα αντίστοιχα συστήματα στο επίπεδο της Ένωσης και βέβαια αποκομμένα από την περιβάλλουσα οικονομική και κοινωνική ζωή.

6.3.2 Επιπλέον υπάρχουν συγκεκριμένες ελλείψεις σε στρατηγικές, στόχους, μέσα και εκπαιδευτικές πρακτικές, που κρατούν αδρανή τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ειδικότερα:

— Η συγκεκριμένη εφαρμογή της δια βίου μάθησης πρέπει να προχωρήσει άμεσα και αυτό σε όλα τα αρμόδια επίπεδα της πολιτικής και της πρακτικής.

— Η εντονότερη κοινωνική συνοχή και κινητικότητα αποτελούν ευρωπαϊκούς εκπαιδευτικούς στόχους αιχμής και πρέπει να τους αποδοθεί η αρμόζουσα προτεραιότητα κατά τη συγκεκριμένη εφαρμογή με την εγκαθίδρυση των αρμόδιων φορέων και παραγόντων.

— Σε πολλούς εκπαιδευτικούς κλάδους ελλείπει η σύνδεση με την πρακτική, γεγονός το οποίο έχει επιπτώσεις στις επαγγελματικές ικανότητες.

— Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης συχνά επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στις βραχυπρόθεσμες συνθήκες της αγοράς, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται μακροπρόθεσμα αρνητικές εξελίξεις όσον αφορά τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

— Η ύπαρξη έντονα ασύμβατων διπλωμάτων κατάρτισης και ειδικοτήτων, καθώς και η ελλιπής γνώση ξένων γλωσσών συνιστούν σοβαρά εμπόδια για την κινητικότητα μεταξύ των κρατών μελών.

7. Προβληματισμοί και εκτιμήσεις για τη μάχη της παραγωγικότητας της Ευρώπης

7.1 Οι προηγούμενες διαπιστώσεις οδηγούν στη πολύ σοβαρή εκτίμηση, ότι η μάχη της παραγωγικότητας της Ευρώπης δίδεται σε λάθος επίπεδο και χρόνο. Η μάχη αυτή θα έπρεπε να έχει, ήδη, δοθεί στο επίπεδο της βασικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, για την απόκτηση *βασικών ικανοτήτων* ⁽²⁾ και να συνεχίζεται το ίδιο έντονα στα πλαίσια της δια βίου μάθησης ⁽³⁾, όπως αυτή, προσδιορίζεται προηγούμενα (σημείο 3.5).

⁽²⁾ Βασικές ικανότητες: το σύνολο των δεξιοτήτων που συμπληρώνουν τις βασικές και γενικές δεξιότητες και επιτρέπουν στα άτομα: να αποκτούν ευκολότερα προσόντα· να προσαρμόζονται σε μεταβαλλόμενα τεχνολογικά ή οργανωτικά περιβάλλοντα ή/και να έχουν κινητικότητα στην αγορά εργασίας και μέσω της εξέλιξης της σταδιοδρομίας (πηγή: Δεύτερη έκθεση για την έρευνα σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση στην Ευρώπη-περίληψη των κυριότερων σημείων-έκδοση CEDEFOP).

⁽³⁾ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25/26 Μαρτίου 2004 αναφέρεται σχετικά στα συμπεράσματά του (σημείο 39) ως εξής: «Αναγνωρίζει επίσης ότι η δια βίου μάθηση έχει θετικά αποτελέσματα στην παραγωγικότητα και την προσφορά εργατικού δυναμικού· τάσσεται υπέρ της έγκρισης ολοκληρωμένου προγράμματος της ΕΕ κατά τη διάρκεια του 2005 και της εφαρμογής εθνικών στρατηγικών σε όλα τα κράτη μέλη, έως το 2006».

7.2 Συνεπώς οι προτάσεις που ακολουθούν αναφέρονται στο σύνολο των εκπαιδευτικών δράσεων-ανεξάρτητα με το που αυτές ανήκουν ως αρμοδιότητες-και είναι ενταγμένες σε μια ενιαία λογική. Τη λογική που απαιτεί μια μεγάλη και συντονισμένη εκστρατεία για όσο γίνεται γρηγορότερη προσαρμογή, συνολικά των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, στο σύγχρονο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον. Συγκεκριμένα προτείνεται:

7.2.1 Μια συνολικότερη και κριτική επαναπροσέγγιση των δομών και των σχέσεων που έχουν μεταξύ τους τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Μια επαναπροσέγγιση, δηλαδή, που θα ευνοεί την ανάπτυξη ενός καλύτερου επιπέδου επικοινωνίας, συνεργασίας και συμπράξεων, μεταξύ των υποσυστημάτων των διαφόρων μορφών εκπαίδευσης, για την αποτελεσματική ανταπόκρισή τους στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και στην κινητικότητα που αυτή δημιουργεί. Μια επαναπροσέγγιση, επίσης, που θα προσδιορίζεται από τη συνειδητοποίηση της θέσης και του ρόλου της Ευρώπης, ως παγκόσμιου εταίρου, στις αντίστοιχες νέες μορφές παγκόσμιας πολιτικής και οικονομικής διακυβέρνησης.

7.2.1.1 Υπογραμμίζεται έντονα ότι η ως άνω επαναπροσέγγιση δεν πρέπει να θίξει την κλασική ανθρωπιστική διάσταση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής και πολιτισμικής ταυτότητας. Αντίθετα πρέπει να την καλλιεργήσει και να την προωθήσει.

7.2.1.2 Στο πλαίσιο της εν λόγω κριτικής επαναπροσέγγισης, η επαγγελματική κατάρτιση δεν θα πρέπει να έχει αυτόνομη διάσταση ούτε, φυσικά, μεμονωμένη πορεία. Αυτή θα πρέπει να εντάσσεται – όπως και ο τομέας της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων και των άτυπων και ανεπίσημων διαδικασιών μάθησης – σε ένα ολοκληρωμένο δίκτυο δια βίου μάθησης. Εν προκειμένω, πρόκειται για ένα σύστημα, το οποίο θα υπηρετεί τις ανάγκες και τη ζήτηση για γενική εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση των πολιτών, κατά τρόπο ικανοποιητικό, άμεσο και σε απόλυτη σύνδεση με το μεγάλο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης.

7.2.2 Μια δεύτερη θέση της ΕΟΚΕ, σχετίζεται με την ευρωπαϊκή οπτική και συμμετοχή στην προηγούμενη διαδικασία κριτικής επαναπροσέγγισης των δομών και σχέσεων των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

7.2.2.1 Η ΕΟΚΕ κρίνει ότι τα μεγέθη των προβλημάτων, ο επείγων χαρακτήρας τους και κυρίως το μεγάλο κόστος της επίλυσής τους απαιτούν άμεσες διεργασίες και αναζητήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

7.2.2.2 Στόχος των διεργασιών αυτών και των αναζητήσεων δεν πρέπει, βέβαια, να είναι η όποιας μορφής παρέμβαση της Ένωσης στις υπάρχουσες δομές των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η ποικιλομορφία τους αποτελεί ανεκτίμητης αξίας πλούτο, που πρέπει να ενισχυθεί.

7.2.2.3 Εκείνο, που μπορούν να προσφέρουν οι ως άνω διεργασίες και αναζητήσεις είναι εναλλακτικές μορφές και καλές πρακτικές εξοικείωσης των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στα νέα δεδομένα και κυρίως πιλοτικές εφαρμογές και νέα σχήματα, διασύνδεσης των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με τους στόχους της Λισσαβώνας, τους άλλους μεγάλους στόχους της Ένωσης και με τους τρόπους προσέγγισης, αναζήτησης, ανάδειξης και αξιοποίησης της νέας και έγκυρης παγκόσμιας γνώσης.

7.2.2.4 Στα προηγούμενα πλαίσια-ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά στην παραγωγικότητα και στις προεκτάσεις της-με βάση πάντα το σχετικό ευρωπαϊκό κεκτημένο-η Ένωση, έχει ρόλο. Ρόλο, που πρέπει να αναδείξει και να προβάλλει-ιδιαίτερα στο τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

7.2.2.5 Η συμμετοχή της Ένωσης στη διαδικασία κριτικής επαναπροσέγγισης των δομών και σχέσεων των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, έχει και μια άλλη διάσταση άκρως σημαντική. Μπορεί να περιορίσει δραστικά το οικονομικό κόστος των αναζητήσεων, αναλαμβάνοντας, στη θέση όλων των κρατών μελών και με τη συνεργασία τους, τη διερεύνηση, ανάδειξη και προώθηση καλών και εναλλακτικών, σχετικών πρακτικών. Μπορεί, τέλος, αξιοποιώντας τη μέθοδο ανοιχτού συντονισμού, να προσδώσει στην όλη προσπάθεια μεγαλύτερη κινητικότητα και δυναμική για την κατάκτηση κοινών στόχων.

7.2.3 Η τρίτη θέση της ΕΟΚΕ σχετίζεται με το πώς η μαθησιακή διαδικασία, όποιας μορφής, θα διασυνδεθεί με τη βιωσιμότητα των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πολιτικών. Η θέση αυτή της ΕΟΚΕ είναι η πιο σύνθετη αλλά και η πιο απτή. Στηρίζεται σε μια σχετική εμπειρία και μπορεί να θεωρηθεί ως καλή πρακτική ⁽¹⁾.

7.2.3.1 Η θέση ξεκινά από την αρχή ότι τα δύσκολα προβλήματα, όπως εκείνα της επιβίωσης ή της βιώσιμης ανάπτυξης, της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας ή της κατάκτησης της κοινωνίας της γνώσης δεν επιλύονται μακριά από την καθημερινότητα, με μοναχικές πορείες και με επιλογές κορυφής. Δεν επιλύονται, επίσης, ως μεμονωμένα προβλήματα με αποστασμάτικες παρεμβάσεις. Επιλύονται στο επίπεδο της κοινωνίας, με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις και με συνειδητές ατομικές και συλλογικές συμμετοχές. **Γι' αυτό και η κεντρική πρόταση της ΕΟΚΕ σε σχέση με το πώς της παραγωγικότητας, πέρα από το ευρωπαϊκό, το εθνικό και το τομεακό, δείχνει το τοπικό επίπεδο. Δείχνει ολοκληρωμένες πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και ισχυρή ενίσχυση των όποιων συνεργασιών αναπτύσσονται, μεταξύ κοινωνικών εταίρων ⁽²⁾, γενικότερα της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών και των τοπικών δημόσιων αρχών, για την κατάκτηση σχετικών κοινών στόχων ⁽³⁾.**

⁽¹⁾ Για περισσότερα βλέπε το επισυναπτόμενο σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη ενός «τοπικού πολυλειτουργικού κέντρου μάθησης, βιώσιμης ανάπτυξης και παιδείας»

⁽²⁾ Χαρακτηριστικό θετικό παράδειγμα αποτελούν οι προτεραιότητες που προσδιορίστηκαν από τους κοινωνικούς εταίρους στο ευρωπαϊκό επίπεδο, το Μάρτιο του 2002, στο πλαίσιο των ενεργειών τους για τη δια βίου ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των προσόντων και οι οποίες θα πρέπει να στηριχθούν.

⁽³⁾ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25/26 Μαρτίου 2004 αναφέρεται σχετικά στα συμπεράσματά του (σημείο 43) ως εξής: «Η υποστήριξη και η παραγωγή υπέρ της αλλαγής πρέπει να υπερβαίνει τα όρια των κυβερνήσεων. Για να δημιουργηθεί αυτή η υποστήριξη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν εταιρικές σχέσεις για τη μεταρρύθμιση, με συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών, σύμφωνα με τις εθνικές ρυθμίσεις και παραδόσεις».

7.2.3.2 Ως συνεκτικό υλικό των συνεργασιών, αλλά και των κοινών στόχων προβάλλεται, από την πρόταση, η γνώση, η τεχνολογία και η καινοτομία, κάτι που χαρακτηρίζεται ως ζητούμενο κεντρικής σημασίας.

7.2.3.3 Ως κινητήρια δύναμη για τη λειτουργικότητα της πρότασης προβάλλεται το κίνητρο της ατομικής ή επιχειρησιακής βιωσιμότητας και της εξοικείωσης με τα σύγχρονα δρώμενα σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και το μεγάλο κίνητρο της αλληλοϋποστήριξης ατομικών ή και συλλογικών αναπτυξιακών προσπαθειών.

7.2.3.4 Ως εργαλείο ανάπτυξης της πρότασης αναδεικνύεται η καθιέρωση της δια βίου μάθησης. Καθιέρωση, που μπορεί να αναπτυχθεί έξω από τις υπάρχουσες αγκυλώσεις των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και έξω από τις όποιες μορφές πλώσεις δημιουργεί από τη φύση του το εσωτερικό ανταγωνιστικό παραγωγικό σύστημα.

7.2.3.5 Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τις υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει τώρα και προοπτικά, η δια βίου μάθηση ως ολοκληρωμένο σύστημα μάθησης και παιδείας, είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί άμεσα ένα σύστημα κινήτρων και πιέσεων (πολιτικών και κοινωνικών) έτσι ώστε τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης να προσαρμόσουν τώρα⁽¹⁾, τις στοχεύσεις τους στους στόχους της Λισσαβώνας. Να προσαρμόσουν, δηλαδή, τις στοχεύσεις τους ειδικότερα στο να υπηρετηθούν:

- οι ανάγκες της οικονομίας της γνώσης, της νέας οικονομίας και της παγκοσμιοποιημένης αγοράς·
- οι ανάγκες της αγοράς εργασίας, όπως διαμορφώνονται και εξελίσσονται από τις επιδράσεις των επιστημών και των τεχνολογικών εξελίξεων·
- οι ανάγκες της καλλιέργειας της επιχειρηματικότητας, ενός συλλογικού παραγωγικού πνεύματος και ενός πνεύματος κοινωνικής νομιμοποίησης και καταξίωσης της καινοτομίας γενικά και ειδικότερα των καινοτόμων παραγωγικών δράσεων.

7.2.3.6 Τα ως άνω κίνητρα πρέπει να δημιουργούν ένα ευνοϊκό και ελκυστικό περιβάλλον κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Ένα περιβάλλον, που θα δημιουργηθεί ιδιαίτερα, με την ενίσχυση των συνεργιών των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μεταξύ τους και κύρια των συνεργιών μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων, κοινωνίας των πολιτών και τοπικών αρχών, για την προώθηση διαδικασιών και δράσεων, που υπηρετούν τους στόχους της Λισσαβώνας.

⁽¹⁾ Για περισσότερα βλ. μια σχετική έρευνα και ανάλυση του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών για τις ανάγκες των επιχειρήσεων στην τριετία 2005-2007, που δόθηκε στη δημοσιότητα τον περασμένο Ιούνιο (<http://www.fgi.org.gr/frames/frames.asp>).

8. Ο επιμερισμός των ευθυνών και το πρόβλημα της χρηματοδότησης

8.1 Ο **επιμερισμός των ευθυνών** σε μια πολυμερή διαδικασία κατάκτησης κοινών στόχων-ιδιαίτερα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης-αποτελεί πρόβλημα σύνθετο, που σχετίζεται με αντικειμενικούς και υποκειμενικούς παράγοντες. Μεταξύ των παραγόντων αυτών ξεχωρίζουν:

- η αναγνώριση και αποδοχή από τα μέρη του πλαισίου λειτουργίας·
- η αναγνώριση και αποδοχή των κοινών στόχων και της αναγκαιότητας κατάκτησής τους·
- το περιβάλλον και η ισορροπία της πορείας κατάκτησής τους·
- τα κίνητρα που συνδέονται με την κατάκτηση των συγκεκριμένων στόχων·
- οι πιθανότητες επιτυχίας της όλης προσπάθειας.

8.1.1 Στα προηγούμενα πλαίσια η συμμετοχή του ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων ή μιας επιχείρησης ή μιας τοπικής κοινωνίας, σε μια διαδικασία κατάρτισης ή μετεκπαίδευσης και πολύ περισσότερο σε μια διαδικασία δια βίου μάθησης, προϋποθέτει αποσαφήνιση στόχων, μέσων και σχετικών κινήτρων. Συνεπώς οι σχετικές ευθύνες δεν χρεώνονται μόνον στα υποκείμενα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Έχουν, επίσης, μια πολιτική και μια κοινωνική αντιστοιχία και μπορούν να επιμεριστούν ως εξής:

8.1.1.1 Οι **πολιτικές ευθύνες** εντοπίζονται καταρχήν στη διαμόρφωση ενός ομαλού και διαφανούς λειτουργικού πλαισίου, σ' ό,τι αφορά τους όρους και τα όρια της οικονομικής, κοινωνικής ή όποιας άλλης μορφής λειτουργίας. Η ανάπτυξη σχετικών προληπτικών πολιτικών, η ενίσχυση επιλεγμένων μορφών πολιτικής και οικονομικής διακυβέρνησης και η χρηματοδότηση των σχετικών πολιτικών, αντιστοιχούν στη σφαίρα των πολιτικών ευθυνών.

8.1.1.2 Οι ευθύνες της **κοινωνίας των πολιτών**, των **κοινωνικών εταίρων**, αλλά και των **τοπικών-περιφερειακών αρχών**, για την προώθηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής δια βίου μάθησης, είναι επίσης μεγάλες. Πρόκειται ουσιαστικά για ευθύνες που σχετίζονται με την εκκίνηση των στόχων, της πορείας και των μέσων, για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος μάθησης. Πρόκειται, επίσης, για ευθύνες συγκρότησης συγκεκριμένων συμπράξεων και διαμόρφωσης ολοκληρωμένων σχετικών δράσεων. Πρόκειται, τέλος, για ευθύνες διαμόρφωσης και διασφάλισης των κινήτρων συμμετοχής στις επιλεγμένες και κοινά συμφωνημένες, κατά περίπτωση, πολιτικές και δράσεις.

8.1.1.3 Οι ευθύνες των **επιχειρήσεων** έχουν μια οικονομική και μια κοινωνική διάσταση. Οι επιχειρήσεις είναι εκείνες που πρέπει να προσδιορίσουν τους όρους και τα όρια της βιωσιμότητας των επιχειρήσεών τους. Αυτές είναι, επίσης, που θα πρέπει να σταθμίζουν συνεχώς τις ανάγκες τους σε δεξιότητες και γνώσεις αναπτύσσοντας από μόνες τους ή σε συνεργασία με άλλους παράγοντες του περιβάλλοντός τους, ειδικά προγράμματα κατάρτισης. Ιδιαίτερα, μάλιστα, οι ΜΜΕ, που έχουν μια ενισχυμένη σχέση με το περιβάλλον λειτουργίας τους, είναι υποχρεωμένες να συντρέχουν, να συμβουλευούνται και να αναζητούν τη στήριξη του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν, αφού είναι δύσκολο σ' αυτές, να αναπτύξουν από μόνες τους, ολοκληρωμένες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Η προηγούμενη επισήμανση αναδεικνύει παράλληλα τη διάσταση της κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων. Μια διάσταση που είναι ιδιαίτερα σημαντική στο παγκοσμιοποιημένο παραγωγικό πλαίσιο, τόσο για τη βιωσιμότητα των ιδίων των επιχειρήσεων, όσο και για τον κοινωνικό περίγυρό τους.

8.1.1.4 Οι ευθύνες, τέλος, **των ατόμων** για τη συμμετοχή τους σε μια διαδικασία δια βίου μάθησης είναι πολύπλευρες. Διασυνδέονται με αλλαγή του τρόπου σκέψης τους, με αλλαγή της οπτικής προσέγγισης των σύγχρονων φαινομένων και γεγονότων, με αλλαγή της σχέσης τους με τη μάθηση και τη γνώση, με αλλαγή συνολικά του τρόπου ζωής τους και του τρόπου διάθεσης και αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους. Συνεπώς-ιδιαίτερα στην περίπτωση των ενεργών ατόμων προχωρημένης ηλικίας-οι όποιες ευθύνες συμμετοχής τους σε διαδικασίες δια βίου μάθησης, θα πρέπει να διασυνδεθούν με συγκεκριμένες υποχρεώσεις και ενισχυμένα κίνητρα. Στο ως άνω μείγμα υποχρεώσεων και κινήτρων συγκαταλέγεται οίγουρα η διάθεση από μέρους των ατόμων ελεύθερου χρόνου, καθώς και η συμμετοχή τους στην υπεραξία που δημιουργούν οι καινοτομίες και οι σύγχρονες τεχνολογίες.

8.2 Το **πρόβλημα της χρηματοδότησης** της κατάρτισης και πολύ περισσότερο της χρηματοδότησης της δια βίου μάθησης είναι επίσης σύνθετο.

8.2.1 Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υφίσταται «το δικαίωμα του ευρωπαίου πολίτη στην παιδεία, καθώς και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση». Συνεπώς, υφίσταται η δημόσια υποχρέωση – και αυτό αφορά όλα τα επίπεδα και φορείς – για τη δημιουργία των συνθηκών διαφύλαξης αυτού του δικαιώματος. Κεντρικό μέρος αυτής της υποχρέωσης συνιστά η εξασφάλιση των απαιτούμενων χρηματοδοτικών μέσων.

8.2.2 Πέραν, όμως, της ως άνω πολιτειακής υποχρέωσης η δυναμική της βιωσιμότητας θα προέλθει, κατά βάση και κατά κανόνα, από την ανταγωνιστική-κύρια προς τα έξω-λειτουργία της οικονομίας και των συμπράξεων, που θα αναπτυχθούν στα πλαίσιά της.

8.2.2.1 Η **δημόσια ευθύνη για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης δεν αποκλείει σε καμία περίπτωση τη συνυπευθυνότητα των εργοδοτών και των επιχειρήσεων. Συνυπευθυνότητα, που δεν αφορά γενικά στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, ούτε στην περίπτωση της προσφοράς ειδικότητων και μετεκπαίδευσης, αλλά στη διοργάνωση, στο**

εσωτερικό των επιχειρήσεων, μαθημάτων κατάρτισης με στόχο την απόκτηση ειδικών δεξιοτήτων, που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη επιχείρηση. Οι επιχειρήσεις έχουν ανάγκη να εκπαιδεύουν συνεχώς τους εργαζομένους τους για να ανταποκρίνονται στον τεχνολογικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό και στις ανάγκες επέκτασής τους. Γι' αυτό και χρειάζεται να διευκολύνονται και να ενισχύονται τόσο αυτές, όσο και οι εργαζόμενοι με διάφορα κίνητρα που συμφωνούνται και προτείνονται από τους κοινωνικούς εταίρους. Τέτοιου είδους κίνητρα αναφέρονται ήδη από τους κοινωνικούς εταίρους στη «Δεύτερη (κοινή τους) έκθεση παρακολούθησης-2004», σχετικά με το «Πλαίσιο ενεργειών για τη δια βίου ανάπτυξη δεξιοτήτων και προσόντων». Συγκεκριμένα στο δεύτερο σημείο του πρώτου κεφαλαίου της ως άνω έκθεσης αναφέρεται: «Οι εθνικές εκθέσεις καταδεικνύουν την ποικιλία των μέσων που χρησιμοποιούν οι κοινωνικοί εταίροι προκειμένου να κινητοποιήσουν πόρους για την προώθηση αποτελεσματικών επενδύσεων στη δια βίου ανάπτυξη δεξιοτήτων. Ορισμένα μέσα εγκαθιδρύονται σε συνεργασία με δημόσιες αρχές, είτε ευρωπαϊκές, είτε εθνικές (χρησιμοποίηση κονδυλίων της ΕΕ, φορολογικά κίνητρα, δημιουργία νέων ταμείων, κλπ). Ορισμένα μέσα στρέφονται ειδικότερα προς την ατομική επανεκπαίδευση ή την ανάπτυξη δεξιοτήτων».

8.2.2.2 Σε κάθε περίπτωση, οι επενδύσεις στην ανταγωνιστική μάθηση και απόκτηση γνώσεων, πρέπει να τοποθετούνται στο πλαίσιο βιώσιμων και παραγωγικών εταιρικών σχέσεων μεταξύ τοπικών, περιφερειακών, κρατικών και τομεακών παραγόντων και φορέων. Αυτού του είδους οι επενδύσεις δεν θα πρέπει να περιορίζονται στη δημόσια υποστήριξη, αλλά να στηρίζονται σε μία σειρά πόρων διαφορετικής προέλευσης. Συνολικά, η διάθεση πόρων, οι δαπάνες και οι δραστηριότητες συμβάλλουν ώστε η εξειδίκευση να καταστεί μία διαρκής διαδικασία.

8.2.3 Η βασική δημόσια υποχρέωση για εκπαίδευση, η οποία ισχύει και στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, οφείλει, εν προκειμένω, να έχει μία διαφοροποιημένη και κατά περίπτωση εφαρμογή. Κατά πρώτον, ορισμένες περιφέρειες και ομάδες πληθυσμού της ΕΕ χρειάζονται ιδιαίτερη οικονομική υποστήριξη και κατά δεύτερον, ορισμένοι τομείς και επιχειρησιακοί κλάδοι – και φυσικά οι ΜΜΕ – απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή.

8.2.3.1 Οι φορείς χρηματοδότησης της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα πρέπει να αποδώσουν ιδιαίτερη σημασία και να ευνοήσουν την καινοτομία, ώστε να αναπτυχθεί υψηλή ευαισθησία έναντι της επιχειρηματικής πραγματικότητας, και κυρίως μεταξύ των ΜΜΕ.

8.2.3.2 Μία ανάλογη κατά περίπτωση προσέγγιση όσον αφορά τη χρηματοδότηση για την υλοποίηση της δια βίου μάθησης εννοείται ότι θα πρέπει να είναι απόλυτα διαφανής και να τοποθετείται στο κατάλληλο επίπεδο, με τη συμμετοχή και τη συμπαράσταση των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών.

8.2.4 Σημειώνεται ιδιαίτερα ότι σε σχέση με τη χρηματοδότηση της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης υπάρχει και μια επείγουσα αναγκαιότητα μιας πιο ορθολογικής κατανομής των σχετικών πόρων. Ο ορθολογισμός αυτός σχετίζεται τόσο με τον τρόπο διάθεσης αυτών των πόρων, όσο και με την αποτελεσματικότητά τους, ως επενδύσεων.

8.2.4.1 Η ΕΟΚΕ προτείνει να υπάρξει επεξεργασία μιας έκθεσης υψηλού επιπέδου που θα στηρίζεται σε σχετική έρευνα και θα περιλαμβάνει:

- καταγραφή των πηγών και των τρόπων χρηματοδότησης της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης σε όλα τα επίπεδα·
- αναζήτηση και ανάδειξη του επιπέδου της ποιότητάς τους·
- αναζήτηση και ανάδειξη των σχέσεών τους με τα επίσημα σχολικά συστήματα·
- αναλύσεις και συγκρίσεις της αποτελεσματικότητάς τους, ως επενδύσεων.

8.2.4.2 Μια τέτοια έρευνα θα φέρει, ίσως, στην επιφάνεια προβλήματα, που αυτή τη στιγμή δεν είναι ορατά. Θα φέρει, όμως, σίγουρα στην επιφάνεια και καλές πρακτικές, που μπορούν να οδηγήσουν σ' έναν οδικό χάρτη γενικών προσανατολισμών για την από εδώ και πέρα ανάπτυξη της κατάρτισης, στα πλαίσια πάντα και προοπτικά ενός ολοκληρωμένου συστήματος δια βίου μάθησης.

9. Ένα παράδειγμα καλής πρακτικής: Μια ολοκληρωμένη διαδικασία βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο

9.1 Η ΑΔΕΔΥ-τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση των δημοσίων υπαλλήλων της Ελλάδας-ανέπτυξε τελευταία ένα σχετικό με τη δια βίου μάθηση πρόγραμμα, με τίτλο: «Η δια βίου μάθηση ως ατομικό δικαίωμα στα πλαίσια του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου του 21ου αιώνα». Το πρόγραμμα, που συγχρηματοδοτήθηκε από τη ΓΔ Εκπαίδευση και Πολιτισμός, ήταν διετές στην υλοποίησή του και ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2004, σε ένα δείγμα τριών-διαφορετικών γεωγραφικά-περιφερειακών διοικήσεων της Ελλάδας, (Κοζάνη, Καλαμάτα/Μεσσηνία και Χαλκίδα/Εύβοια).

9.2 Η ενέργεια στόχευε στην ευαισθητοποίηση των περιφερειακών συνδικαλιστικών στελεχών, αλλά και γενικότερα των περιφερειακών στελεχών της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών και των τοπικών διοικήσεων σε σχέση με την αναγκαιότητα ανάπτυξης τοπικών συνεργασιών και συμπράξεων με στόχο την προσέγγιση των στόχων της Λισαβώνας και με εργαλείο ανάπτυξης τη δια βίου μάθηση.

9.3 Σε σχέση με τα αποτελέσματα της ενέργειας επισημαίνεται ότι και στις τρεις περιπτώσεις αποφασίστηκαν ομόφωνα κοινά σχέδια δράσης⁽¹⁾ με το εξής γενικό περιεχόμενο:

(1) Σε παράρτημα (είναι διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά και στα αγγλικά) παρουσιάζεται το τελευταίο σχέδιο δράσης από την περιοχή της Εύβοιας (Χαλκίδα). Σημειώνεται ότι τα υπόλοιπα δύο σχέδια δράσης είναι παραπλήσιου περιεχομένου.

— Την αναγνώριση του νέου πλαισίου πολιτικής, τεχνολογικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής λειτουργίας που διαμορφώνουν μέρα με τη μέρα η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και οι σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις.

— Την αποδοχή της συνεργασίας και των συμπράξεων, στο τοπικό επίπεδο, μεταξύ των τοπικών διοικήσεων και της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, ως βασικού πλαισίου, για την αντιμετώπιση των λειτουργικών προβλημάτων που δημιουργούν οι νέες συνθήκες, αλλά και για την κατάκτηση κοινά συμφωνημένων-συγκεκριμένων και μετρίσιμων-στόχων βιώσιμης ανάπτυξης.

— Την αξιοποίηση του θεσμού της δια βίου μάθησης ως εργαλείου βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής), αλλά και ως εργαλείου κατάκτησης και δημιουργίας σύγχρονης και έγκυρης παγκόσμιας γνώσης.

— Την ίδρυση και λειτουργία, για το σκοπό αυτό, ενός Πολυλειτουργικού Κέντρου Μάθησης, Βιώσιμης Ανάπτυξης και Παιδείας, κατά περίπτωση.

10. Συστάσεις

10.1 Η ΟΚΕ, στα πλαίσια της γενικότερης οπτικής της για την ουσία του προβλήματος της παραγωγικότητας σήμερα, της αντίληψής της για τα όρια της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, αλλά και της συνειδησής της για το τι αυτή τη στιγμή είναι εφικτό, επισημαίνει προς την Ολλανδική Προεδρία σχετικά με τη συνεχιζόμενη κατάρτιση τα εξής:

10.1.1 Θεωρητικά η συνεχιζόμενη κατάρτιση απευθύνεται σε ενήλικες. Μέχρι, λίγα μόλις χρόνια πριν, κάλυπτε επιτυχώς, ανάγκες απλών δεξιοτήτων, σε περιόδους και τομείς, όπου υπήρξαν σχετικές τεχνολογικές εξελίξεις. Η προηγούμενη επισήμανση εξηγεί τους λόγους για τους οποίους η κατάρτιση αυτής της μορφής αναπτύχθηκε, περισσότερο, στο δευτερογενή τομέα παραγωγής.

10.1.2 Στη σημερινή συγκυρία οι τεχνολογικές εξελίξεις και όχι μόνον, έχουν άλλους ρυθμούς και ταχύτητες, σαφώς μεγαλύτερο εύρος και κυρίως είναι περισσότερο σύνθετες. Απαιτούν στην παρακολούθηση και αφομοίωσή τους όχι απλά δεξιότητες, αλλά ικανότητες⁽²⁾. Συνεπώς η συνεχιζόμενη κατάρτιση, ως παρέχεται σήμερα, αποτελεί ανεπαρκές και άρα αναποτελεσματικό εγχείρημα. Επιχειρεί κάτι, που δεν της αντιστοιχεί και που δεν μπορεί να ικανοποιηθεί.

(2) Ικανότητα: η αποδεδειγμένη δυνατότητα του ατόμου να αξιοποιεί την τεχνολογία, τις δεξιότητες, τα προσόντα ή τις γνώσεις του, ώστε να διαχειρίζεται με επιτυχία τόσο οικείες, όσο και νέες επαγγελματικές καταστάσεις και απαιτήσεις (πηγή: Δεύτερη έκθεση για την έρευνα σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση στην Ευρώπη-περίληψη των κυριότερων σημείων-έκδοση CEDEFOP)

10.1.3 Παράλληλα με την αλλαγή των ρυθμών και των ταχυτήτων των τεχνολογικών εξελίξεων, το εύρος τους δημιούργησε απαιτήσεις κατάρτισης-σύγχρονου περιεχομένου και μορφής-σε πολύ μεγαλύτερο ηλικιακό φάσμα εργαζομένων και βέβαια σε όλους τους τομείς της παραγωγής. Οι απαιτήσεις αυτές έγινε προσπάθεια να καλυφθούν, εν μέρει, με πρακτικές κατάρτισης παλαιότερων εποχών, χωρίς βέβαια αποτέλεσμα, αφού δεν ικανοποιούσαν τις σύγχρονες αντικειμενικές ανάγκες. Εξαιρέση αποτελούν, ίσως, κάποιες προσπάθειες των κοινωνικών εταίρων σε τομεακό επίπεδο.

10.1.4 Η συνεχιζόμενη κατάρτιση στην Ευρώπη βρίσκεται, λοιπόν αυτή τη στιγμή στο σημείο που περιγράφεται προηγουμένα. Στο σημείο, δηλαδή, όπου υπάρχουν μεγάλες απαιτήσεις ανάπτυξης της και όπου οι απαιτήσεις αυτές δεν μπορούν να ικανοποιηθούν, λόγω υποδομών, κουλτούρας ή και έλλειψης σχετικών καλών πρακτικών, ως εμπειριών.

10.1.5 Η αντιμετώπιση της ως άνω πραγματικότητας προϋποθέτει μια νέα προσέγγιση στο:

- τι σημαίνει σήμερα ύστερη συνεχιζόμενη κατάρτιση·
- ποιους αφορά (ηλικιακά και τομεακά)
- πώς μπορεί να αναπτυχθεί αποτελεσματικότερα και
- πώς αυτή μπορεί να χρηματοδοτηθεί.

10.1.5.1 Οι απαντήσεις στα δύο πρώτα ερωτήματα είναι θεωρητικού περιεχομένου και έχουν ήδη απαντηθεί στα πλαίσια της ατζέντας της Λισσαβώνας, της δια βίου μάθησης και του στόχου για την κοινωνία και οικονομία της γνώσης. Το τρίτο, όμως, ερώτημα δεν έχει ακόμη απαντηθεί. Επανελημμένα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (1) επεχείρησε με τις αποφάσεις του να δημιουργήσει την απαραίτητη κινητικότητα για την υλοποίηση των σχετικών-λεπτομερών σε μερικές περιπτώσεις-δεσμεύσεων, χωρίς σημαντικά αποτελέσματα.

10.1.6 Η πανευρωπαϊκή διασύνδεση πολλών επιχειρήσεων και η κινητικότητα των εργαζομένων απαιτούν την απόδοση ευρωπαϊκής διάστασης στην πολιτική για την εργασία. Παρά τις διαφορές των εκπαιδευτικών συστημάτων τους, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεωρούνται ως ενιαίος «χώρος εκπαίδευσης». Τα επόμενα σημεία έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα για την ΕΟΚΕ.

- η ένταξη της συνεχιζόμενης κατάρτισης, ως μετασχολικής μαθησιακής διαδικασίας σ' ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα δια βίου μάθησης της Ένωσης, άμεσης εφαρμογής (2), βάσει του καθορισμού ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών στόχων, οι οποίοι στο

(1) Είναι χαρακτηριστική η φράση: «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφωνεί ότι το επίμαχο ζήτημα είναι πλέον πώς θα υλοποιηθούν καλύτερα οι δεσμεύσεις που έχουν ήδη αναληφθεί» που περιλαμβάνεται στα Συμπεράσματα της 25 και 26 του περασμένου Μαρτίου (σημείο 10)

(2) Σημειώνεται η σχετική θέση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25 και 26 του περασμένου Μαρτίου η οποία λέει ότι το ΕΣ: «Αναγνωρίζει ότι η δια βίου μάθηση έχει θετικά αποτελέσματα στην παραγωγικότητα και την προσφορά εργατικού δυναμικού· τάσσεται υπέρ της έγκρισης ολοκληρωμένου προγράμματος της ΕΕ κατά τη διάρκεια του 2005 και της εφαρμογής εθνικών στρατηγικών σε όλα τα κράτη μέλη έως το 2006».

πλαίσιο των ανάλογων αρμοδιοτήτων θα προσφέρουν κίνητρα για προσανατολισμένες στο μέλλον μεταρρυθμίσεις των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης των επιμέρους κρατών μελών και αυτό λαμβάνοντας υπόψη την προώθηση των εργασιακών ικανοτήτων. Κεντρικός σκοπός του ως άνω προγράμματος πρέπει να είναι η υποστήριξη της ευρωπαϊκής διάστασης της δια βίου μάθησης, καθώς επίσης, η διασύνδεση της βασικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, με την ανάγκη συνεχούς προσαρμογής στις νέες γνώσεις·

- η λειτουργική και δημιουργική διασύνδεση και ένταξη του ως άνω προγράμματος στην πορεία κατάκτησης του μεγάλου στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης·
- η υλοποίηση του ως άνω συνδυασμού όσο γίνεται πιο αποκεντρωμένα και εξατομικευμένα, σε πλαίσια ευρωπαϊκών κατευθυντήριων γραμμών, σχετικών εθνικών στρατηγικών και κυρίως σε πλαίσια συμπράξεων της κοινωνίας των πολιτών με τις δημόσιες αρχές και με τον κόσμο όλου του φάσματος της εκπαίδευσης·
- η μεγαλύτερη αξιοποίηση για το σκοπό αυτό των κοινωνικών εταίρων και ιδιαίτερα των σχετικών συμπράξεων μεταξύ τους, στο ευρωπαϊκό, εθνικό, τοπικό και τομεακό επίπεδο·
- η ενίσχυση και αξιοποίηση σχετικών συμπράξεων στο τοπικό κατά βάση επίπεδο, μεταξύ των δημόσιων αρχών και της κοινωνίας των πολιτών·
- ο προσανατολισμός των εκπαιδευτικών περιεχομένων τόσο σε δεδομένες ανάγκες της αγοράς εργασίας όσο και στη μεγαλύτερη δυνατή ευρύτητα των εκπαιδευτικών περιεχομένων·
- η διευκόλυνση της δια βίου μάθησης, μέσω του καθορισμού του εκπαιδευτικού στόχου της μαθησιακής ικανότητας· η σημαντικότερη προϋπόθεση για την εργασιακή ικανότητα είναι η μαθησιακή ικανότητα·
- η ενίσχυση της μετάδοσης οικονομικών γνώσεων, ήδη από τη σχολική εκπαίδευση, στα πλαίσια της διαμόρφωσης ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων-ιδιαίτερα με την καλλιέργεια της ατομικής υπευθυνότητας, της κριτικής σκέψης και της ανεξαρτησίας·
- η βελτίωση της εργασιακής ικανότητας, μέσω μαθητείας, (διδασκαλία, για παράδειγμα, σε επιχειρήσεις)·
- η εκμάθηση ξένων γλωσσών, για τη διευκόλυνση της κινητικότητας και των ανταλλαγών μεταξύ των κρατών μελών, θα πρέπει να εντατικοποιηθεί σε όλα τα επίπεδα·

— η στοχοθετημένη ανάπτυξη του εργατικού δυναμικού και κυρίως των ηλικιωμένων εργαζομένων, για την καλύτερη επιχειρηματική απόδοση και συνεργασία, μέσω της εγκαθίδρυσης σχεδίων επαγγελματικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης στις επιχειρήσεις·

— η ενίσχυση των προσπαθειών ενσωμάτωσης, μέσω της αμοιβαίας αναγνώρισης των επαγγελματικών διπλωμάτων και ειδικοτήτων.

10.1.7 Η ως άνω προοπτική ενισχυμένης ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση συνολικά και ενιαία της υστέρησης που παρουσιάζεται στην προσέγγιση των στόχων της Λισσαβώνας, προϋποθέτει συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές:

— προϋποθέτει επαρκείς πόρους για την κάλυψη του εύρους των εργαζομένων και του βάθους της κατάρτισης, που απαιτεί η συγκυρία·

— προϋποθέτει εξεύρεση του απαραίτητου έμψυχου ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού δυναμικού·

— προϋποθέτει διαμόρφωση ενός σύγχρονου πλαισίου και περιβάλλοντος μάθησης·

— προϋποθέτει συνειδητοποίηση, ενεργό παρουσία και συμμετοχή των διοικήσεων όλων των επιπέδων, των κοινωνικών εταίρων και γενικότερα της κοινωνίας των πολιτών·

— προϋποθέτει σαφέστερο προσδιορισμό των ρόλων και ευθυνών που αντιστοιχούν στους κατά περίπτωση αποδέκτες των εκπαιδευτικών δράσεων, τους παρόχους τους, αλλά και στους μηχανισμούς ελέγχου της όλης προσπάθειας σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο·

— προϋποθέτει, τέλος, μια έντονη κινητικότητα σ' ό,τι αφορά στην προβολή της όλης προσπάθειας και όσων διακυβεύονται από το περιεχόμενο και τους στόχους της.

10.1.8 Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ τα δυσκολότερα προβλήματα για την υλοποίηση της ως άνω πρότασης σχετίζονται με τους πόρους και με τη λειτουργική απελευθέρωση των τοπικών δυνάμεων (δημόσιων αρχών και κοινωνίας των πολιτών).

10.1.8.1 Η ΕΟΚΕ σε προηγούμενη γνωμοδότηση της ανέφερε πως « οι επενδύσεις ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος που προορίζονται για την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στη Λισσαβώνα δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό του δημόσιου ελλείμματος » (1). Στα προηγούμενα πλαίσια τα κονδύλια που διατίθενται για τη δια βίου μάθηση, θα λειτουργούσαν, κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ θετικά, τόσο στην οικοδόμηση της Ευρώπης της γνώσης, όσο και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

10.1.8.2 Μια μεταφορά του κέντρου βάρους της δια βίου μάθησης και τη βιώσιμης ανάπτυξης προς το τοπικό επίπεδο θα απελευθέρωνε νέες δυνάμεις, θα δημιουργούσε μεγαλύτερη κινητικότητα και θα καθιστούσε την όλη διαδικασία περισσότερο διαφανή.

10.1.8.3 Μια πιο συντονισμένη, ολοκληρωμένη και αποτελεσματική διαδικασία σχεδιασμού, προώθησης και ελέγχου της υλοποίησης και της αποτελεσματικότητας των σχετικών ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών αποφάσεων, θα δημιουργούσε προϋποθέσεις αναστροφής της πορείας, προς την κατεύθυνση της κάλυψης της υστέρησης που παρουσιάζει η Ένωση στο επίπεδο της παραγωγικότητας και στην κατάκτηση των στόχων της Λισσαβώνας.

10.1.8.4 Τέλος, μια μεγαλύτερη αξιοποίηση και ένας καλύτερος συντονισμός των κλασικών πεδίων εκπαιδευτικής δράσης, δηλαδή της οικογένειας, του σχολείου και της εργασίας, θα βοηθούσε στο να αποκτήσει η ως άνω πορεία ισχυρή δυναμική. Μια δυναμική που είναι πλέον απαραίτητη στην κατάκτηση του μεγάλου στόχου, του να καταστεί η Ένωση έως το 2010 η δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, ανά την υφήλιο.

Βρυξέλλες, 28 Οκτωβρίου 2004.

Η Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Anne-Marie SIGMUND

(1) Βλέπε σχετικά σημείο 5 της ΕΕ C 110 της 30.4.2004 (Florio).